

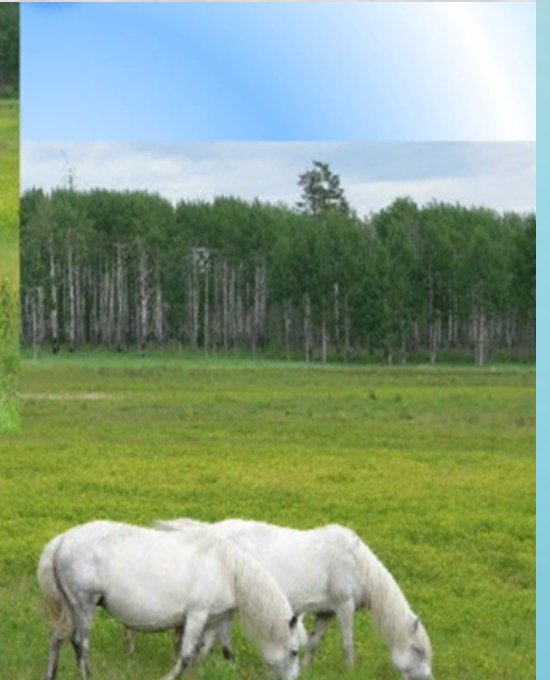
Саха-сылгыта

Үлэни толордо:
Колтовская Клара
Михайловна
МБУ ДО ДЮСШ
Иитээчитэ

Сыала :

- Сахабыт сириҥ айылҕатыгар оһуобай боруода сылгы чочулан үөскээбитин билиһиннэри.
- Хаһан аһыыр атын боруодаларга тэннээтэххэ, этэ – сыата элбэҕинэн саха сылгыта оһуобай миэстэҕэ турар.
- Онон сиэттэрэн саха сылыгытын сөпкө ийтиигэ сыал – сорук турар.

Соруга:

- Саха сылгытын үөрэтэн билиини чинэтии.
- Сылгыга сыһыаннаах тыллары үөрэтии ханатыы.
- Өбүгэ үөрэбин ытыктааһын.
- Саха сылгытын иитиитин

Сир үрдүнэн 430-ча сылгы
боруодата баарыттан саха сылгыта
уһук хоту сиргэ төгүрүк сыл
устата аһаҕас халлаан анныгар
үөскүүр ураты удьуор көрүн
буолар. Аҕыс ыйдаах кыһын
устата саха сылгыта хаар
анныттан хаһан аһаан төрүүр-
үөскүүр, тэнийэр. Аныгы наука
сабаҕалыырынан, саха сылгыта —
аан дойду былыргы
боруодаларыттан биирдэстэрэ.

- Саха сылгыта туспа боруода быһыытынан 1987 с. ССРС уонна РСФСР Госагропромнарын бирикээстэринэн бигэргэтиллибитэ.
- Бутун Россиятааҕы сылгыны чинчийэр институт уонна Саха сиригээҕи тыа хаһаайыстыбатын научнай –чинчийэр институтун учуонайдарын, республика племенной хаһаайыстыбаларын специалистарын, сылгыһыттарын улахан ситиһиилэринэн сылгы икки сана боруодаларын бигэргэтии 2010 с. буолбута.

Билигин республикаҕа саха сылгытын 3 боруодатын иитэллэр:

- 1.Саха төрут сылгыта
- 2.Дьааны уонна халыма сылгылара
- 3.Олуөнэ энээринээҕи уонна мэнэдьэк сылгыларын.

Саха киһитин олоҕор-дьаһаҕар сылгы суоһу былыр былыргыттан тыын суолталааҕа. Ол курдук саха норуотун былыргы итэҕэлэ, араас бырааһынньыктара, туомнара эмиэ сылгы иитиитин кытта быстыспат ситимнээхтэр. Самаан сайын салаллан кэлиитин, уруйдуур-айхаллыыр -ыһыах эмиэ сылгы иитиитин культуратыгар олоҕуран тэриллэн, уруйданар. Сэргэ, баҕах туруоруута , сэлэ, салама тардыыта, ытык аты ытыы эбэтэр кэрэх бэлэхтээһин, ат сүүрдүүтэ, кулун оонньуута, чэчир анньыыта, кымыстааһын – бука барыта сылгы баайдаах норуоттар итэҕэллэрэ, оонньуулара, туомнара, тэриллэр.

Биһиги өбүгэлэрбит сылгы, оҕус, таба көлөлөөхтөрө.
Ол сэбин-сэбиргэлин төһө кыалларынан улэбэ, айанга
табыгастаах, киһи көрөрүгэр үчүгэй көстүүлээх,
оноһуулаах, киэргэллээх буолар гына тэринэллэрэ.

Холобур, ат сэбин-сэбиргэлин, быатын-туһабын
оноруунан уонна ону оһуордаан-мандардаан
киэргэтиинэн туспа анал дьон дьарыгырара. Эр дьон
сыарба араас көрүнгүн, дугатыттан адабатыгар, сылгы
түүтүн кырыатыыр кыһыаччыгыттан атах
иһэхтииригэр тийэ оностоллоро.

Ат таһаҕаһы тардарыгар аналлаах хомуутун,
сэдиэлкэтин, ыңыырын араастаан киэргэтэллэрэ.
Тимири, алтаны, үрүң көмүһү таптайан, чочуйан,
нарын пуорманы биэрэллэрэ уонна ойуу-бичик
түһэрэллэрэ.

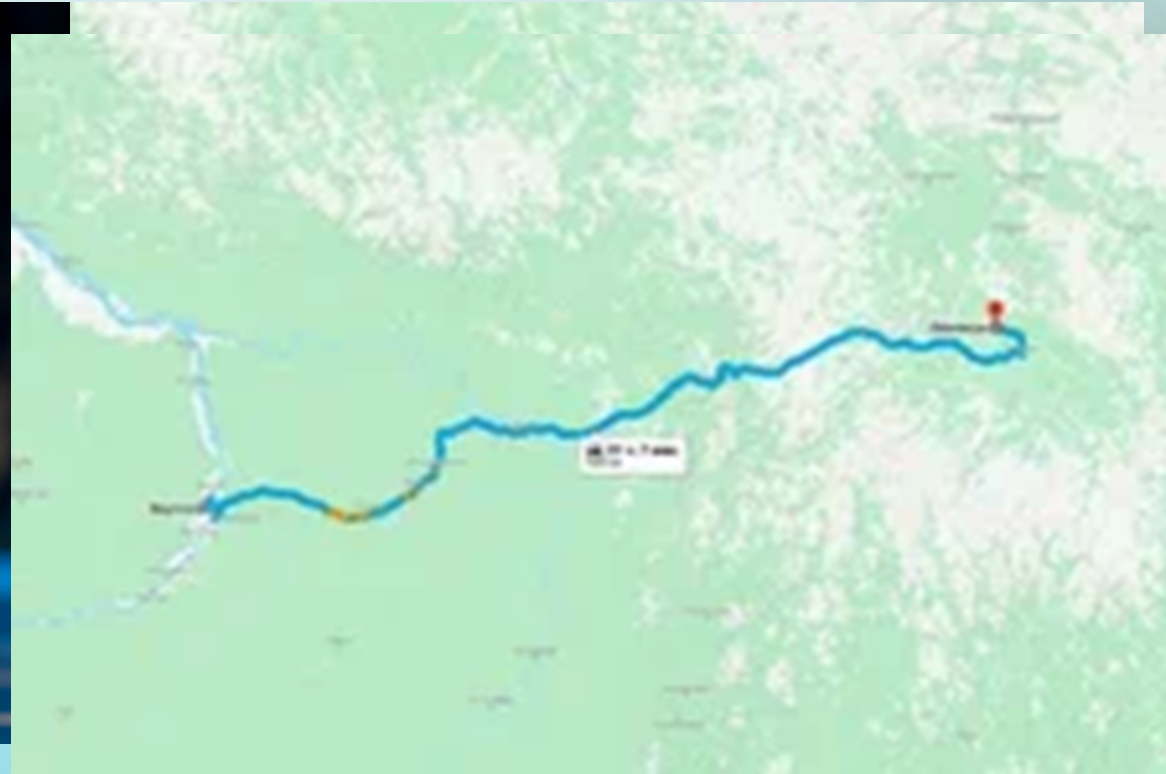

Күһүнтэн саҕалаан уойан, төлөһүйэн, түүтэ уһаан, хойдон, кыһынын тас киэлитэ ордук модьураан, төкунуйэн көстөр. Моонньо кылгас уонна суон, арҕаһа намыһах эрээри кэтит, туөһэ уонна самыыта кэтит, атахтара кылгас. Кыра унуохтаах уонна дьоҕус ыйааһыннаах сылгылар, ол эрээри кинилэр аһара тулуурдаахтар.

Саха сиритэн атынан Москваҕа

Дугуйдаан уонна Мичил. Туөрт атынан — Хаастаах, Хонор, Сунтар, Айан.

Кулун тутар 5 күннүтэн 2021 сылааҕа Оймөкөөн улууьутан Учугэй дэриэбинэтитэн айанна турбуттара. Кулун тутар 30 күннүгэр Дьокуускайга кэлбитэрэ.

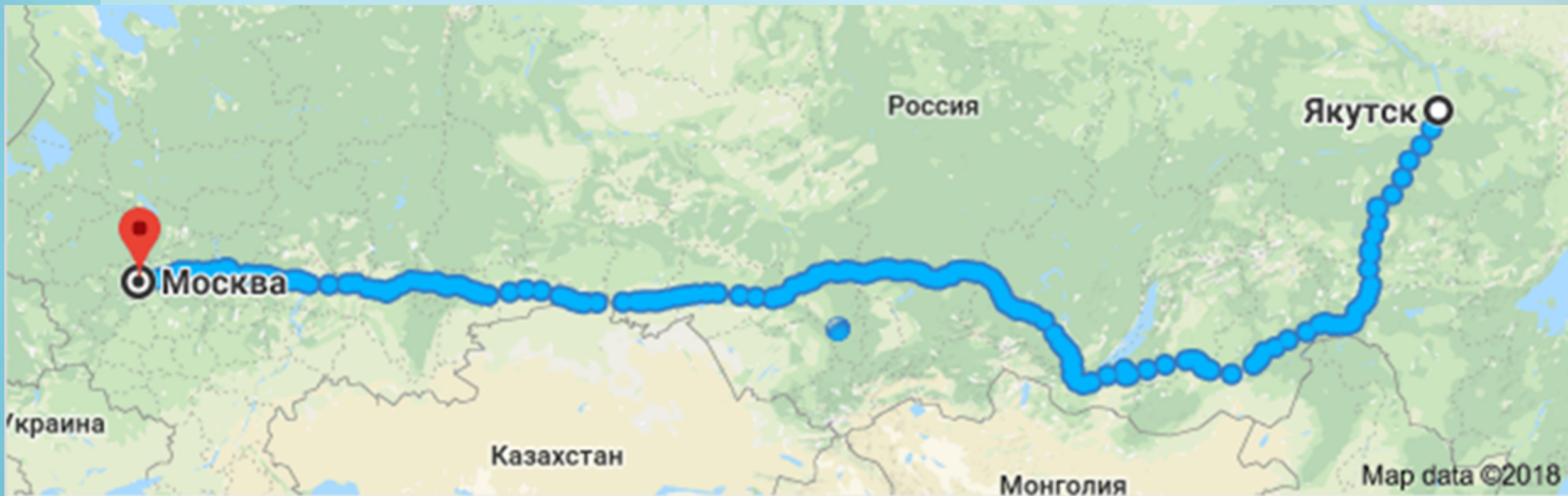
*Саха Сирэ Россиялыын холбоспуга 390 сылыгар уонна
Якутской АССР, 100-сылыгар анаан саха сылгытынан*

ан.

Дьокуускайтан ыам ыйын 21 күннүгэр айаныттар айанга турбуттара. Саҥа дьылы 2021 сылы Иркутскайга корсубуттэрэ.

Олунньу 23 күнүн уонна Кулун туттар 8 күнүн Красноярскай кыраайга суолга ылбыттара . Биир ый аасытын кэннэ Новосибирской областка Сунтар диэн ат харахын өлөрбүтэ . Ол иһин Хаастаах уонна Хоноҥ салгыы айанна турумутара.

От ыйын 29 кунугэр Казань
куоракка Дугуйдаан 9 саастаах
уола Дархан тийбитэ.
Хаалбыт 700 км. Иккиэн
айаннаан Москва куоракка
тийбиттэрэ. Барыта айан
уһуна 11 000 км, 1 сыл уонна 4
ый буолбута.

Хаастаах уонна Хонор быһа холоон кунгэ 50 –70 - нуу км. хааман Российской Федерации 15 субъектынан айанаан : Саха сирэ, Бурятия, Иркутскай, Красноярскай, Кемеровскай, Новосибирскай ,Омскай, Тюменскай, Курганскай, Челябинскай областарын, Башкортостан, Татарстан, Чувашскай, республикалары, Нижегородскай, Владимирскай, Московскай областары уонна Москваҕа тийэн, саха аттара тулуурдаахтарын учугэй өрүтээхтэрин дакаастаатыллар.

Күрэх быраабылата

Икки хамаанданан ооньуубут:

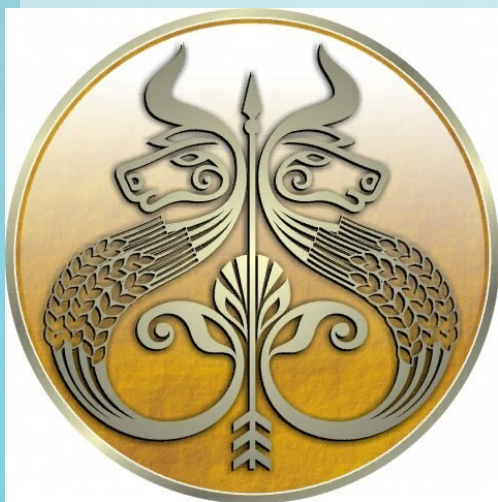
1. Хамаандалар бэйэбитин билиһиннэрэбит. Аат толкуйданабыт.
2. Жеребевканы талбыт маннайгынан сахалыыр, таайбатахтарына атын хамаандаҕа көһөр.
3. Фазл хомуйааһына
4. Капитанар күрэхтэрэ

Хас биирдии бопуруос - 3 балл.

Чаппараах

Ат ойуутун ханнык оройуон гербатыгар баарый?

Үөһээ -Бүлүү улууһа

Абый улууһа

Усть –Алдан улууһа

*Мэнэ- Ханалас
улууһа*

Ыңгыр

Саха сириг гербэтэ акка туох сыьыаннахый?

Гербэ ортотугар уруц кемус диискэ иьигэр знамялаах аттаах киьи ойууламмыт. Бу терут ебугэлэрбит Лена очуос хайалыгар оцорон хаалларбыт уруьуйдара (наскальный рисунок) буолар.

Олонхо

The background of the slide is a soft-focus photograph of a calm lake. In the distance, misty mountains rise against a pale sky. The water's surface is mostly still, except for a series of gentle, concentric ripples in the center, which appear to be the wake of a boat. The overall color palette is muted and natural, with various shades of blue, green, and grey.

Кыл

Ат кутуруга

Кылтап быя уонна сап

Олбох

Тюбетейка

Дэйбиир

Дьахтар сэлээпэтэ

Тымырдаайы

Илин кэбийэр уонна ытарҕа

Хаан

Чохочу

Харта

Тансык

Ойогос

Тоннуу быар уонна сылгы этэ

Ууга буспут тыл

Учэһэ

Силии

Миин

Симии –саха халбаһыыта

Пазл ХОМУЙУУ

Капитанар киирсиилэрэ

1. Хоһоон аабыыта

- *ҕат! ҕат! Айаннаа ,*
- *Мин атым!*
- *ҕат! ҕат! Айаннаа ,*
- *Тургэнник!*
- *Но! Но! Скачи,*
- *Моя лошадка!*
- *Но! Но! Скачи,*
- *Побыстрей!*

2. Ат кистиир саҕатын үтүктээһин.

Сылгыга алгыс

- Тангаралыыр бэчээттээх,
- Сабаҕалыыр дыабыллар,
- Түөрт түөрэм туйахтаах,
- Дьөһөгөйбүт оҕото,
- Төрүүөххүн чүөмчүлээ,
- Үөдүт – үөскэт,
- Үлүңнэр – үксэт.
- Айылыат! Айылыат!

Тумукэ:

- ❖ Аһара тулуурдаах.
- ❖ Уһун үйэлээх.
- ❖ Хапырыыһа суох.
- ❖ Этэ ,үүтэ
- ❖ Төгүрүк сыл устата аһаҕас халлаан анныгар сылдьар, сиртэн-буортан аһын булунар.
- ❖ Туйахтаах эмтиэкэ:
 - Биэ үүтэ
 - Биэ кымыһа
 - Сиэлтэн кутуруктан оноьуктар
 - Атынан хамтарыы

Сылгыны иитэр киһи, хаһаайыстыба Дьөбөгөй Айыыттан араначчыланар, ол көлүөнэттэн көлүөнэ ыччатыгар бэриллэр. Турук, чэгиэн буолар кэскиллээхтэр. Түмүктээн эттэххэ биһиги сахалар сылгылаах норуот буоламмыт күн бүгүнүгэр диэри үүнэ-сайда олоробут, инники олохпутугар

КЭСКИЛЛЭЭХПИТ.

*Бүгүнгү күрэххэ кэлэн
көхтөөх кыттыыны ылбыт оџолорго,*

Дьүүлүүр сүбэбэ

барџа махтал буолуохтун!!!